

13. Veřejné statky a společné zdroje

Seminář odpovídá kap. 11 v Mankiw. Cílem je 1) porozumět, proč trh selhává v případě veřejných statků a společných zdrojů a 2) zjistit, jak lze tato selhání trhu řešit.

Základní pojmy a koncepty

1. Definujte pojem *vylučitelnost ze spotřeby*.
2. Definujte pojem *rivalitnost ve spotřebě*.
3. Definujte pojmy *soukromý statek*, *veřejný statek* a *společný zdroj* a uveďte příklady.
4. Definujte pojem *černý pasažér* a uveďte příklady.
5. Vysvětlete pojem *tragédie obecní pastviny*.

Veřejné statky

6. Učebnice říká, že veřejné statky a společné zdroje zahrnují externalitu.
 - (a) Jsou externality spojené s veřejnými statky pozitivní, nebo negativní? Pro odpověď použijte příklady. Je množství, které by poskytl trh větší nebo menší než efektivní?
 - (b) Jsou externality spojené se společnými zdroji pozitivní, nebo negativní? Pro odpověď použijte příklady. Je množství, které by poskytl trh větší nebo menší než efektivní?
7. Uvažujte o statcích a službách poskytovaných (místní) vládou:
 - (a) Do jaké kategorie spadají: 1) služby policie, 2) shrabování sněhu ze silnice, 3) vzdělání, 4) venkovské cesty a 5) městské ulice.
 - (b) Proč myslíte, že vláda poskytuje statky a služby, které nejsou veřejné?
8. Karlík miluje sledování *Studia kamarád* ve veřejnoprávní televizi. Pokud by televize chtěla vybrat peníze za sledovanost, Karlík je nepošle.
 - (a) Jaký název mají ekonomové pro lidi Karlíkova typu?
 - (b) Jak může vláda vyřešit problém s lidmi, jako je Karlík?
 - (c) Jak může takový problém vyřešit soukromý trh?
9. V tržní ekonomice jsou informace o kvalitě statků nebo služeb samy hodnotným statkem. Jak soukromý trh poskytuje tyto informace? Může vláda hrát roli na trhu těchto informací?

10. Čtyři spolubydlíci plánují, že stráví víkend sledováním starých filmů. Filmy musejí vypůjčit v místní půjčovně. Bavi se právě o tom, kolik jich půjčí. Tabulka uvádí jejich ochotu platit.

	Orson	Alfred	Woody	Ingmar
1. film	70	50	30	20
2. film	60	40	20	10
3. film	50	30	10	0
4. film	40	20	0	0
5. film	30	10	0	0

- (a) Je promítání filmů v rámci jednoho bytu veřejný statek? Proč?
- (b) Odvoďte poptávku po filmech.
- (c) Pokud vypůjčení jednoho filmu stojí 80 Kč, kolik filmů si mají naši spolubydlíci vypůjčit, aby maximalizovali celkový přebytek?
- (d) Pokud si vypůjčí počet filmů z předchozího bodu a náklady na jejich vypůjčení si rozdělí rovným dílem, jaký přebytek dosáhne každý z nich?
- (e) Existuje nějaký způsob, jak náklady rozdělit tak, aby z toho každý ze spolubydlících profitoval? Jaký praktický problém toto řešení vytváří?
- (f) Předpokládejme, že už se dohodli, že si vypůjčí efektivní počet filmů a náklady rozdělí rovným dílem. Když se pak Orsona zeptají, jaká je jeho ochota platit, bude mít motivaci říct pravdu? Proč? Pokud ne, co řekne?

Společné zdroje

11. V domě bydlí dva obyvatelé. Oba mají stejné preference: za první jednotku vody jsou ochotni zaplatit 6, za druhou 3, za třetí 0. Cena vody je 5 za jednotku.
 - (a) Kolik jednotek vody by měl každý z nich koupit, pokud platí za celou svoji spotřebu? Jaký tak získá přebytek?
 - (b) Kolik jednotek vody každý z nich koupí, pokud má dům společný vodoměr, tj. každý zaplatí polovinu celkové útraty za vodu obou obyvatel? Jaký tak získá každý z nich přebytek? (Nápověda: sestavte si výplatní matici hry a řešte jako strategickou hru. Co je to za hru?)

12. Šest horalů má na výběr, jak strávit svůj čas: buď sběrem borůvek, nebo prací v továrně. V továrně vydělá každý z nich 200 za den. Pokud sbírá borůvky, závisí objem borůvek, který nasbírá, na počtu sběračů v lese. Tabulka uvádí, kolik nasbírá v průměru jeden sběrač, pokud se v lese pohybuje daný počet sběračů. Litr borůvek se prodává za 10.

počet sběračů	1	2	3	4	5	6
průměrný sběr	100	80	60	40	20	10

(a) Kolik pracovníků by do lesa pustil majitel lesa, který chce maximalizovat svůj zisk, pokud každému sběrači platí stejnou mzdu jako továrna? Jaký by byl jeho zisk?

(b) Pokud by byl les obecní a sbírat borůvky by v něm mohl každý, kolik sběračů by se v něm pohybovalo? Jaký by byl jejich celkový zisk?

(c) Proč se liší výsledek v případě (a) a (b)?

(d) Ve kterém případě je produkt celé společnosti větší?

13. Na večírku leží nádoba s chřestem. Přistoupí k ní jeden člověk a ořeže všechny špičky. Když se hostitelka ptá: „Proč jste si uřezal všechny špičky?“, odpoví jí: „Vy jste nevěděla, že špičky jsou na chřestu to nejlepší?“

(a) Vysvětlete, proč se jedná o případ společného zdroje.

(b) Ukažte, jaké soukromé řešení může v tomto případě fungovat.

(c) Bude fungovat i pro lov ryb v oceáně? Proč?

14. Článek v časopise *Economist* z roku 1994 říká, že „V minulých desetiletích většina nejbohatších světových lovišť ryb byla přivedena do bodu blízkého úplnému vyčerpání.“ Článek pokračuje analýzou problému a diskutuje různá soukromá a vládní řešení:

(a) „Neobviňujte z nadměrného lovu rybáře. Ti se chovají racionální, jako vždycky dříve.“ V jakém smyslu je „nadměrný lov“ pro rybáře racionální?

(b) „Komunita, kterou drží pohromadě závazky a vzájemný sebe-zájem, může sama řídit společný zdroj.“ Vysvětlete, proč takový management zdrojů může v principu fungovat a jakým problémům čelí v reálném světě.

(c) „Do roku 1976 byla většina světových zásob ryb k dispozici komukoli, což dělalo z udržování zásoby ryb téměř nemožný úkol. Pak mezinárodní dohoda rozšířila určité aspekty [národní] jurisdikce z 12 na 200 mil od břehu.“ Diskutujte s použitím konceptu vlastnických práv to, jak tato dohoda snižuje rozsah problému.

(d) Článek poznamenává, že mnohé vlády přišly mnoha trpícím rybářům na pomoc způsobem, který povzbudí zvýšení rybolovu. Jak taková politika povzbuzuje nebezpečný kruh nadměrného lovu?

(e) „Pouze v případě, kdy rybáři věří, že je jim svěřeno dlouhodobé a exkluzivní právo lovit ryby, ho

budou řídit stejným na budoucnost orientovaným (far-sighted) způsobem, jakým farmáři řídí svou půdu.“ Podepřete tento výrok argumenty.

(f) Jaké jiné politiky na snížení nadměrného lovu ryb mohou být použity?